

Litteraturliste

Håbet på heden – Lotte Isager

Litteratur

Andreasen, Marianne Høyem. 2009. "Agerbruget i enkeltgravskultur – Senneolitikum og ældre bronzealder i Jylland belyst ud fra plantemakrofossil" i *Kuml*, 58(58), 9-55

Bak, Jesper Leth., Løvschal, Mette & Damgaard, Christian. 2020. "Hvordan bevarer vi heden i Danmark. Tilstand, pleje og mulig genopretning". Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Teknisk rapport, 160, 1-54 <http://dce2.au.dk/pub/TR160.pdf>

Blume, Hans-Peter & Leinweber, Peter. 2004. "Plaggen soils: landscape history, properties, and classification" i *Journal of Plant Nutrition and Soil Science*, 167(3), 319-327

Bregendahl, Emilie Rauscenberg. 2023. "Kvæg, knogler og kalkfattige jorde: En revurdering af menneske-dyrerelationer i Enkeltgravskulturen på baggrund af nye osteologiske analyser". Kandidatspeciale i Arkæologi, ARTS, Aarhus Universitet

Breuning-Madsen, Henrik. 2010. "Drænrørets indførelse og betydning i et landbrugs- og miljømæssigt perspektiv." i *Det fremmede som historisk drivkraft : Danmark efter 1742: et festskrift til Hendes Majestæt Dronning Margrethe II ved 70-års-fødselsdagen den 16. april 2010*, Marita Akhøj Nielsen (red.). Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, København

Brieghel, Signe Skjoldborg & Jessen, Nina Toudal. 2023. "Fjorden under jorden: Grundforbedringsprojekter og historisk dødvande i Vejle og Hjarbæk fjerne" i *Kulturstudier*, (2)

Buus, Mie. 2005. *Udnyttelsen af klithederne i Thy*. Museet for Thy og Vester Hanherred

von Carlowitz, Hanns Carl. 1713. *Sylvicultura Oeconomica: oder Haußwirthliche Nachricht und Naturmäßige Anweisung zur Wilden Baum-Zucht*. Johann Friedrich Braun. Leipzig

Christian 2.s verdslige Ordinans fra 1522 artikel 68 (citeret i Lauridsen, Per Lunde. 2005. "Rakkerne og Samfundet – synet på professionsbestemt uærlige." Specialeafhandling)

Christensen, Lotte Bach. 2025. "Under samme tag: Jernalderens dyr." i *Dyrenes byhistorie i Holstebro*. Kapitel 1, Lotte Isager m.fl. Aarhus Universitetsforlag

Christiansen, Sofus. 2001. "Flows of matter in a traditional heathland farm about 1840. An example from northern West Jutland, Denmark" i *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 101:1, 43-66

Clausen, Kim. 1987. "Frihed for stavnsbåndet eller frihed til studehandel?" i *FRAM – Fra Ringkøbing Amts Museer 1987*, 109-124

Dalgas, C. 1830. *Bidrag til kundskab om de danske provindsers nærværende tilstand i oekonomisk henseende, femte stykke, Ribe amt*. Peter Christian Brünnich. København

- Dalgas, E. 1867. *Geografiske Billeder fra Heden*. Det danske Hedeselskab. Kjøbenhavn
- Damgaard, Ellen., Thøstesen, Marianne., Frandsen, Lydia., Colding, Hans., Esbjerg, Arne. K. & Poulsen, Børge. 1985. *Gudum - sognet mellem hede og fjord*. Eget forlag, Gudum Sognearkiv
- Diørup, C. 1842. *Bidrag til kundskab om de danske provindsers nærværende tilstand i oekonomisk henseende, femtende stykke, Thisted amt*. J.D. Qvist. København
- Dreyer, C. 1795. *En liden Beskrivelse over Lemvig samt Skodborg og Vandfuld Herreder i Riber Stift*. Otto B. Wroblewskis forlag
- Driftsplan for Klosterhedens Distrikt, 1956 – 1971*. 1956. Skovreguleringen
- Dyrlund, F. 1974. *Tatere og Natmandsfolk i Danmark – Betragtede med Hensyn til Samfundsforholdene i det Hele*. København: Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie
- Eskildsen, Anne Erland. 2020. *Status og trusler for insektfaunaen*. Landbrug og Fødevarer. SEGES Rapport. Tilgået 6/6 2025. https://www.landbrugsinfo.dk/-/media/landbrugsinfo/public/2/d/f/biodiversitet_insekters_tilbagegang.pdf
- Fjalland, Emmy Laura P. 2025. "Heathland Shepherd" i *A Place for the Heathlands* (online publication), Mette Løvschal og Karen Grønneberg (red). Aarhus Universitet
- Ford, Caroline. 2004. "Nature, Culture and Conservation in France and Her Colonies 1840-1940" i *Past & Present, 183 (Maj)*, 173-198
- Frandsen, Johs. Nørregaard. 2018. "The Jutland Heath as a Literary Place of Inheritance: Hans Christian Andersen, St. St. Blicher, and Jeppe Aakjær" i *The Bridge, 41(2)*, 11
- Frandsen, Steen Bo. 1996. *Opdagelsen af Jylland: den regionale dimension i Danmarkshistorien 1814-64*. Aarhus Universitetsforlag
- Fritzbøger, Bo. 1994/2005. *Kulturskoven. Dansk skovbrug fra oldtid til nutid*. Skov- og Naturstyrelsen og Nyt Nordisk Forlag A/S. København
- Fritzbøger, Bo 2018. "State Forestry in Denmark from the Late Eighteenth to the Early Twenty-First Century" i *Managing Northern Europe's Forests: Histories from the Age of Improvement to the Age of Ecology*, Jan K. Ooesthoek og Richard Hölzl (red.). Kapitel fem
- Gormsen, Gudrun. 1982. "Hedebonden: studier i gaardmand Peder Knudsens dagbog 1829-1857" i *Folk og Kultur, 1982*, 58-101
- Gormsen, Gudrun. 1998. "Hedelandskab og hedebrug - energistrømme i hedebondens driftsformer set ud fra en overordnet betragtning." i *Seminarrapport Den danske hede. Afholdt på Skarrildhus 21. september 1998 af Skov- og Naturstyrelsen*

- Gormsen, Gudrun. 2025. "The Heathland Farm. Farming, Survival, and Economy in 19th-Century Jutland" i *A Place for the Heathlands*, Mette Løvschal & Karen Grønneberg (red.), (online publication). Aarhus Universitet
- Graugaard, Esben. 2009. *Nordvestjyske bønder som kreaturhandlere i Nordsørummet. Studie i netværket omkring e regional kultur- og driftsform o. 1788-1914*. Syddansk Universitetsforlag
- Gruber, Ulrich. 2007. *Deep roots - a conceptual history of 'sustainable development' (Nachhaltigkeit)*. (Discussion Papers / Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, 2007-002). Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung GmbH. Berlin
- Hansen, Anders Buch Vogel (udateret). *HVORDAN MAN UNDGÅR AT SLETTE SIG SELV. EN FORTÆLLING OM DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING MED BESØG AF JOHANNES V. JENSEN*. Danmarks Naturfredningsforening & Johannes V. Jensen & Thit Jensen Museet. Tilgået 30/5 2025. <https://www.jensenmuseet.dk/wp-content/uploads/2020/06/DN-OG-JVJ.pdf>
- Hansen, H. P. 1959. *Natmandsfolk og kjæltringer I*. Rosenkilde og Bagger. København
- Hansen, Kjeld. 2008. *Det tabte land: den store fortælling om magten over det danske landskab*. Gads forlag
- Haughton, Mark & Løvschal, Mette. 2023. "Ancestral commons: the deep-time emergence of Bronze Age pastoral mobility" i *Antiquity*, 97(396), 1470-1487
- Henningsen, Peter. 1995. *Hedens hemmeligheder. Livsvilkår i Vestjylland, 1750-1900*. Peter Henningsen og Den jyske Sparekasse
- Holst, Mads Kähler., Rasmussen, Marianne., Kristiansen, Kristian & Bech, Jens-Henrik. 2013. "Bronze Age 'herostrats': ritual, political, and domestic economies in Early Bronze Age Denmark." i *Proceedings of the Prehistoric Society*, 79, 265-296. Cambridge University Press
- Hübner, Eva. 2005. *Jungneolithische Gräber auf der Jütischen Halbinsel: typologische und chronologische Studien zur Einzelgrabkultur*. Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab. København
- Isager, Lotte., Andersen, Mette Lund & Knudsen, Inger Bjørn. 2022. "Klosterheden Plantage igennem 150 år: En overraskende historie om bæredygtighed" i *Temp-tidsskrift for historie*, 12(24), 53-70
- Isager, Lotte & Knudsen, Line Vestergaard. 2025. "Slices of Time. Heterochrony and Heritage in Denmark's Klosterheden Plantation" i *A Place for the Heathlands* (online publication), Mette Løvschal & Karen Grønneberg (red). Aarhus Universitet
- Iversen, Marie Kølbæk. 2023. "Neo-worlds: Transformative Agency through Fright, Rite, and Myth." Doktorafhandling. Oslo National Academy of the Arts
- Jensen, Kristine Holm. 2024. *Uldjydens triumf*. Aarhus Universitetsforlag
- Jerk, Flemming. 1958. "Ringkøbing Amts herregårde gennem godsslagtningsens tidehverv" i *Hardsyssels Årbog*, 100-151

- Jessen, Ida. 2020. *Kaptajnen og Ann Barbara*. Gyldendal. København
- Kjærgaard, Kristoffer. 2011. "St. St. Blicher og jøderne: Blichers politiske forfatterskab" i *K&K III: Aestetik og virkelighed i klassiske og moderne værker*, 49-65
- Kulturplan 1909 – 1924*. Klosterheden Skovdistrikt
- Larsen, J.B. 1997. "Skovbruget ved en skillevej – teknologisk rationalisering eller biologisk optimering?" i *Dansk Skovbrugs Tidsskrift 2 (1997)*, 277–308
- Lauridsen, Per Lunde. 2005. "Rakkerne og Samfundet – synet på professionsbestemt uærlige." Specialeafhandling. Københavns Universitet – Institut for Historie
- Lund, Niels J. Windfeld. 1975. "Kartoffeltyskerne. Livsvilkår i de jyske hedekolonier i det 18. årh." i *Folk Og Kultur; årbog for Dansk Etnologi Og Folkemindevidenskab*, 4(1), 31-66. Tilgået fra <https://tidsskrift.dk/folkogkultur/article/view/65739>
- Matthiessen, Hugo. 1939. *Den sorte Jyde: Tværsnit af Hedens Kulturhistorie*. Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag
- Mührmann-Lund, Jørgen. 2016. Skarn, ære og "god politi" i den tidligmoderne by" i *Kulturstudier*, 7(2), 101-122 <https://doi.org/10.7146/ks.v7i2.25023>
- Møllgaard, Johannes. 1988. "Det »mørke« Jylland Og »verdensmarkedet«." i *Folk Og Kultur; årbog for Dansk Etnologi Og Folkemindevidenskab* 17 (1), 61-99 <https://tidsskrift.dk/folkogkultur/article/view/65838>
- Nielsen, Jørgen. 1988. *Hedens Grannelund. Statens plantageanlæg på de jyske heder 1788-1863*. Poul Kristensens forlag. Herning
- Nielsen, Niels Kayser. 2002. "Kartoffeltyskerne-vellykket indvandring eller national konflikt?" i *Bol og By: Landbohistorisk Tidsskrift*, 18(1), 37-58
- Nislev, Gunnar. 1978. "Fire generationer på Gudum Kloster" i *Hardsyssels Aarbog bd. 12*, 49-62
- Nygaard, Svend. 1918. "Godsslagtningen i Bøvling Amt" i *Hardsyssels Aarbog 1918*, 49-83
- Nyrop, Camillus. 1916. *Det Danske Hedeselskab 1866 – 1916. Et jubilæumsskrift*. Det Danske Hedeselskab. København
- Odgaard, Bent Vad. 1994. "The Holocene vegetation history of northern west Jutland, Denmark" i *Nordic Journal of Botany*, 14(5), 546
- Olwig, Kenneth. 1986. *Hedens natur. Om natursyn og naturanvendelse gennem tider*. Teknisk forlag

- Pedersen, Jens Brink., Hansen, Lambert., Clausen, Laurids & Nielsen, Ole Holst. 1995. *De danske Kalk og Mergelselskaber. Kalk og mergel gennem tiderne*. Danske Kalk- og Mergelselskaber. Brande
- Piør, Mirja. 2023. "Heste i Holstebro 1485-1521: Senmiddelalderlig byhistorie i et handelsmæssigt perspektiv." i *Temp-tidsskrift for historie*, 14(27), 5-23
- Poulsen, Søren Toftgaard. 1987. "Stavnsbåndsløsningen og landboreformerne i Ringkøbing Amt" i *FRAM – Fra Ringkøbing Amts Museer* 1987, 7-38
- Raunkiær, C. 1913. "Measuring-apparatus for Statistical Investigations of Plant-formations", *Botanisk Tidsskrift*, 45-103
- Riis-Nielsen, Torben., Schmidt, Inger Kappel., Frandsen, Bjarke & Binding, Trine. 2005. *Nørholm Hede: en langtidsundersøgelse af hedens vegetationsudvikling og tilgroning*. Hørsholm: Center for Skov, Landskab og Planlægning/Københavns Universitet. Forest and landscape research, 35
- Rose, Deborah Bird. 2013. "Anthropocene noir" i *Arena Journal*, 41/42, 206-219
- Rønne, Kirsten. 2009. "ENQUETE: Bondestuen. Et hjem i svøb" i *Tidsskriftet Antropologi*, (59/60), 41-47
- Storgaard, Pedersen, P. 1909. "Borris Seminariums Historie 1806-1826" i *Hardsyssels Aarbog*, 71-105
- Skodshøj, Harald 1966. *E.M. Dalgas*. Det Danske Hedeselskab
- Skodshøj, Harald. 1943. *E. M. Dalgas*. Steen Hasselbalchs Forlag
- Skrubbeltrang, Fridlev. 1966. *Det indvundne Danmark*. Det danske Hedeselskab
- Stoklund, Bjarne. 1990. "Tørvegødning-en vigtig side af hdebondens driftssystem." i *Bol og By: Landbohistorisk Tidsskrift*, 6(1), 47-72
- Svanberg, Fredrik. 2005. "Kulthus, Tempel och Aristokratiske Husgravar" i *Mellan sten och järn, Del I og II, Rapport från det 9:e Nordiska Bronsålderssymposiet, Göteborg 2003*, 307–331, Joakim Goldhahn (red.). Gotarc Serie C. Arkeologiska Skrifter 59. Göteborg
- Tellerup, Malte. 2020. *Hedeselskabet*. Lindhardt og Ringhof. København
- Thomsen, Hanne. 2021. "Museum Give – om livet 'på kanten' – i lokalt, nationalt og globalt perspektiv" i *Give-egnens museum årsskrift*, 14-39
- Thomsen, Torsten Bøgh. 2023. "Gennemtræk. Den jyske hede som økologisk og socialt migrationsrum" i *Naturen som gave? Tvisyn på naturen i nordisk litteratur*, Kristina Leganger Iversen, Marius Timmann Mjaaland & Elisabeth Oxfeldt (red.). Universitetsforlaget. Kapitel 6. <https://doi.org/10.18261/9788215064574-2023-06>
- Viborg, Erik Nissen. 1788. *Efterretning om Sandvexterne og deres Anvendelse til at dæmpe Sandflugten på Vesterkantan af Jylland*. Johan Frederik Schulz. København.

World Commission on Environment and Development (WCED). 1987. *Our common future*. Tilgået i februar 2021 fra <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Aakjær, Jeppe. 1919. *Artikler og taler. 1887—1918*. Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag. København og Oslo

Aakjær, Jeppe. 1915/2020. *Hedevandringer*. Forlaget Hovedland

Aakjær, Jeppe. 1906/2016. *Rugens Sange og mange andre digte*. Forlaget Jenle. Aakjærselskabet.

Aviser

nr. 45, Zimmer: Forlangte Indrykkelser, In: Aalborg Stifts Kongelig alene privilegerede Jydske Efterretninger og Avertissements-Tidende, 1815, Aalborg, Det Kgl. Bibliotek: LGV D-086/4.

Websider

Andersen, Pernille Mølgaard. 2011. "Lyngen er et pragtfuldt tæppe" på videnskab.dk. Tilgået d. 5/5 2025. <https://videnskab.dk/naturvidenskab/lyngen-er-et-pragtfuldt-taeppe/>

Bjørn, Claus. 2023. "Ingeborg Kristiane Rosenørn-Teilmann" i *Dansk Kvindebiografisk Leksikon* på lex.dk. Tilgået d. 2/9 2025. https://kvindebiografiskeleksikon.lex.dk/Ingeborg_Kristiane_Rosen%C3%B8rn-Teilmann

Brøndegaard, Vagn J. 1987. *Folk og flora. Dansk etnobotanik, bind 1-4*, Rosenkilde & Bagger, s. 11. Tilgået d. 30/5 2025. <https://www.ksla.se/bibliotek/biblioteket/brondegaardssamlingen/>

Dansk Ornitologisk Forening. 2018. "Næsten 3 millioner fugle er forsvundet fra det åbne land" på www.dof.dk. Tilgået d. 6/6 2025. https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1627

Fritzbøger, Bo: "Landbrugets udvikling i Danmark" i *Trap Danmark* på lex.dk. Tilgået d. 12/6 2025. https://trap.lex.dk/Landbrugets_udvikling_i_Danmark

Groth, Niels Boje., Kvorning, Jens., Lund, Annemarie., Mikkelsen, Jørgen., Porsmose, Erland., Vejre, Henrik., Jørgensen, Gertrud., Bro, Henrik., Fertner, Christian., Jensen, Boris Brorman., Kristensen, Hans., Nielsen, Tom. "Købstæderne i Danmark" i *Trap Danmark* på lex.dk. Tilgået d. 1/6 2025. https://trap.lex.dk/K%C3%B8bst%C3%A6derne_i_Danmark

Hansen, Frederik Vognsen (udateret). "Det vestjyske herregårdslandskab" på danskeherregaarde.dk. Tilgået d. 2/9 2025. <https://www.danskeherregaarde.dk/tema/tema-loenborggaard/det-vestjyske-herregaardslandskab>

Mandagmorgen. 2024. "Grøn trepart: Er der plads til sol og vind i Danmarks nye landskab?" på mm.dk. Tilgået d. 6/6 2025. <https://www.mm.dk/artikel/groen-trepart-er-der-plads-til-sol-og-vind-i-danmarks-nye-landskab>

Miljø- og Ligestillingsministeriet. Miljøstyrelsen. 2024. ”Historiske data dokumenterer færre fisk i danske fjorde”. Tilgået d. 6/6 2025. <https://mst.dk/nyheder/2024/april/historiske-data-dokumenterer-faerre-fisk-i-danske-fjorde>

Nationalmuseet. ”Købstæderne under enevælden” på natmus.dk. Tilgået d. 27/5 2025. <https://natmus.dk/historisk-viden/danmark/enevaelde-1660-1849/samfundet-under-enevaelden/koebstaederne-under-enevaelden/>

Nationalpark Thy. ”Klitplantagerne” på nationalparkthy.dk. Tilgået 3/7 2025. <https://nationalparkthy.dk/oplev-nationalparken/landskabet/klitplantagerne>

Nielsen, Niels Kayser. 2019. ”MYTE: Sagde Dalgas ”Hvad udad tabes, skal indad vindes”? ” på danmarkshistorien.lex.dk. [MYTE: Sagde Dalgas “Hvad udad tabes, skal indad vindes”? – Danmarkshistorien | Lex](https://danmarkshistorien.lex.dk/MYTE%3A%20Sagde%20Dalgas%20Hvad%20udad%20tabes%2C%20skal%20indad%20vindes%3F-%20Danmarkshistorien%20Lex)

Rasmussen, Kjeld & Kristiansen, Søren Munch. 2024. Danmarks Nationalleksikon: ”podsol” på lex.dk. Tilgået d. 13/4 2025. <https://lex.dk/podsol>

Schmidt, Inger Kappel & Riis-Nielsen, Torben. 2013. ”Hedelyng” i *Naturen i Danmark* på lex.dk. Tilgået d. 13/4 2025. <https://naturenidanmark.lex.dk/Hedelyng>

Schmidt, Inger Kappel & Riis-Nielsen, Torben. 2016. ”Levevilkår på heden” i *Naturen i Danmark* på lex.dk. Tilgået d. 13/4 2025. https://naturenidanmark.lex.dk/Levevilk%C3%A5r_p%C3%A5_heden

Schmidt, Inger Kappel & Riis-Nielsen, Torben. 2016. ”Lynghederne – naturtype” i *Naturen i Danmark* på lex.dk. Tilgået d. 22/5 2025. https://naturenidanmark.lex.dk/Lynghederne_-_naturtype

Schmidt, Inger Kappel & Riis-Nielsen, Torben. 2016. ”Planternes tilpasninger - på lyngheder” i *Naturen i Danmark* på lex.dk. Tilgået d. 13/4 2025. https://naturenidanmark.lex.dk/Planternes_tilpasninger_-_p%C3%A5_lyngheder